

TISKOVÁ ZPRÁVA

Praha 14. srpna 2026

Akademie věd ČR
Národní 1009/3, 110 00 Praha 1
www.avcr.cz

VÍTEJTE NA VOJNĚ! PROVEDE VÁS JÍ VÝSTAVA V AKADEMII VĚD

Pozor! Pohov! Nová výstava v Galerii Věda a umění Akademie věd ČR mapuje nejen 136 let vývoje povinné vojenské služby v českých zemích, ale především to, co vojáci základní služby zažívali denně mezi budičkou a večerkou. Soustředí se na období míru a průvodci je 24 vojáků v nadživotní velikosti. Výstavu připravil Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a bude otevřena do 18. listopadu 2026.

Než odvedenci odešli na vojnu, pořádaly se na jejich počest taneční zábavy, tzv. věnečky. Osobní majetek vojáků se v kasárnách zredukoval na uzamykatelný černý dřevěný kufřík, který si každý musel pořídit sám. Útvary vyjížděly na cvičení do vojenských výcvikových prostorů, kde ještě v padesátých letech 20. století otevřel den trubač. Fakta i zajímavosti 136 let povinné vojenské služby si můžou lidé projít ve výstavní místnosti v budově Akademie věd na Národní 3 v Praze 1.

Výstava *Služba vlasti: Každodennost povinné vojenské služby v českých zemích (1868–2004)* se záměrně nevěnuje válečným bitvám, ale období míru. Klade si otázku, co povinná vojna pro miliony odvedenců, kteří jí prošli, skutečně znamenala: jak vypadaly vojenský výcvik a stravování, jak vznikalo kamarádství i šikana, jak vojáci udržovali kontakt s domovem nebo čím si krátili volný čas. Právě v této každodennosti se po desetiletí formoval vztah jednotlivce ke státu, armádě i k sobě samému.

„Pro většinu mužů představovala vojna pomyslný přechodový rituál dospělosti – odloučení od domova a vstup do uzavřeného světa s vlastními pravidly, jazykem i denním režimem,“ říká kurátor výstavy Jiří Hlaváček z Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd ČR.

Vojenská každodennost

Expozice je rozdělena do čtyř historických období – od zavedení všeobecné branné povinnosti v habsburské monarchii roku 1868 až po její zrušení v České republice na konci roku 2004: 1868–1918 (habsburská monarchie), 1918–1948 (první a třetí republika), 1948–1989 (státní socialismus) a 1989–2004 (transformace a profesionalizace armády). Každé z nich představuje šest panelů („vojáků“ v nadživotní velikosti) věnovaných různým aspektům vojenské každodennosti. Návštěvníci tak mohou porovnat, co se na vojně v čase měnilo – a co navzdory všem dějinným zlomům zůstávalo až pozoruhodně stejné.

Kontakt pro média: **Eliška Zvolánková**
Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR
press@avcr.cz
+420 739 535 007

Alžběta Medková
Ústav pro soudobé dějiny AV ČR
pr@usd.cas.cz
+420 775 281 229

„Na jednom panelu uvádíme příklady přestupků – typicky nedodržení večerky. Některá hlášení jsou velmi podrobná. Třeba 16. června 1935 voják překročil večerku o 15 hodin z důvodu tance a následného trávení času s tanečnicí,“ popisuje Jiří Hlaváček. Další specifikuje, že voják nejen přišel pozdě, ale ještě byl opilý, neuposlechl rozkaz a vyhrožoval dozorujičímu desátníkovi.

Dvacet čtyři interaktivních „vojáků“

Většina postav vojáků na výstavě je nejen informačními „panely“, ale zároveň průvodci audiovizuálním materiálem. Návštěvníci si můžou leccos poslechnout, podívat se na úryvky filmů či nahlédnout kukátkem do tužeb mladých vojáků.

„Nechtěli jsme návštěvníky zatěžovat dlouhými texty. Výstava je postavena především na obrazovém materiálu. Zároveň k ní existuje [katalog](#), který je určen všem, kteří se do tématu povinné vojenské služby chtějí ponořit hlouběji,“ vysvětluje Jiří Hlaváček.

Výstava je v dvojjazyčném provedení (čeština a angličtina) a je jedním z výstupů pětiletého projektu věnovaného povinné vojenské službě v českých zemích. K vidění je v Galerii Věda a umění každý všední den od 10 do 18 hodin a vstup je zdarma.

Vystavené dokumenty, fotografie a trojrozměrné předměty pocházejí ze sbírek Vojenského historického ústavu Praha, Vojenského ústředního archivu – Vojenského historického archivu, Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, Archivu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, Českého rozhlasu, České televize a České tiskové kanceláře. Výstavu doprovázejí zvukové a obrazové záznamy, mapy a infografiky; k dispozici je rovněž kritický katalog v tištěné i online podobě.

Více informací:

Jiří Hlaváček

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

hlavacek@usd.cas.cz

Fotogalerie:



Pohled do výstavní síně na vojáky/panely

FOTO: Jiří Hlaváček



Úklid, topení a svícení ve světnici, včetně doplnění pitné vody, měl za Rakouska-Uherska na starosti tzv. cimrordonanc. Do této služby měl velitel světnice vybrat každý den jednoho z ubytovaných vojáků bez hodnosti.

ZDROJ: Vojenský historický ústav Praha



Základní výzbroj jednotlivce ve 20. a 30. letech 20. století představovala opakovací puška. Starší typy postupně nahradila puška vz. 24. Po roce 1945 se s ní ale již noví branci setkávali málo, nahradily ji kořistní a spojenecké zbraně.

ZDROJ: Vojenský historický ústav Praha

Výstava je výstupem projektu č. DH23P03OVV054 finančně podpořeného Ministerstvem kultury ČR v programu NAKI III, jehož řešitelem je Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i. (2023–2027).